

Gratulacje dla polskich gimnazjalistów i refleksje o systemie edukacji

3 września 2019 roku ogłoszono wyniki ogólnoswiatowych badań edukacyjnych PISA (*Programme for International Student Assessment*), koordynowanych przez OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD), przeprowadzonych w roku 2018. Wyniki naszych gimnazjalistów sytuują ich w światowej czołówce, gdyż znaleźli się na 10 lub 11 miejscu spośród 79 państw/regionów, w tym – na trzecim lub czwartym miejscu wśród bliskich nam kulturowo krajów europejskich* (Tabela). Naszej młodzieży należy się najszczerze gratulacje!

	Rozumienie tekstu	Rozumowanie matematyczne	Rozumowanie w naukach przyrodniczych
1	Chiny B-S-J-G	Chiny B-S-J-G	Chiny B-S-J-G
2	Singapur	Singapur	Singapur
3	Makao (Chiny)	Makao (Chiny)	Makao (Chiny)
4	Hongkong (Chiny)	Hongkong (Chiny)	Estonia
5	Estonia	Tajwan	Japonia
6	Kanada	Japonia	Finlandia
7	Finlandia	Korea Pdn.	Korea Pdn.
8	Irlandia	Estonia	Kanada
9	Korea Pdn.	Holandia	Hongkong (Chiny)
10	POLSKA	POLSKA	Tajwan
11	Szwecja	Szwajcaria	POLSKA
12	Nowa Zelandia	Kanada	Nowa Zelandia
13	USA	Dania	Słowenia
14	Wielka Brytania	Słowenia	Wielka Brytania
15	Japonia	Belgia	Holandia
16	Australia	Finlandia	Niemcy
17	Taipei (Chiny)	Szwecja	Australia

Tab. Osiągnięcia gimnazjalistów z Polski w programie PISA w roku 2018 na tle piętnastolatków z 79 krajów lub regionów* (wyłączono kraje europejskie).

Głównym celem badania umiejętności równolatków z różnych zakątków świata jest poprawa jakości nauczania i organizacji systemów edukacyjnych w taki sposób, aby na całym świecie zlikwidować do minimum analfabetyzm funkcjonalny, a podnosić kreatywność myślenia i zdolność rozwiązywania problemów; zamierzeń tych nie odzwierciedlają wartości średnie, użyte do konstrukcji rankingu z Tabeli.

Analizy wyników kolejnych sprawdzianów PISA, przeprowadzanych co trzy lata od roku 2000, wykazały, że kraje docierają do czołówki rankingu na różnych drogach, spośród których – w uproszczeniu – przeciwstawiać drogę singapurską drodze fińskiej, gdyż do roku 2015 właśnie te kraje zajmowały pierwszą pozycję w rankingu światowym i europejskim. Najbardziej rzucającą się w oczy różnicą jest czas przeznaczony przez piętnastolatków na naukę. W Finlandii dzieci przeznaczają na naukę w szkole i w domu 36 godzin tygodniowo, w Singapurze ponad 50, a w Polsce 47.

Po wyczeniu współczynnika wydajności uczenia się, mierzonego jako iloraz osiągnięć PISA (w punktach) i czasu nauki w szkole i w domu, w roku 2015 na pierwszym miejscu znajdowała się Finlandia, Singapur na miejscu 28, a Polska na miejscu 31, podczas gdy średnia wartość OECD lokowała się między pozycją 22 a 23 (wg Schleichera 2018).

Zarówno w Singapurze, jak i Polsce istnieje plaga korepetycji, podczas gdy w Finlandii płatne korepetycje są prawnie zabronione. W Polsce i w Singapurze wiele materiału dzieci muszą samodzielnie opanować w domu, natomiast nauczyciele fińscy do domu mogą zalecić jedynie takie zadania, których nie da się wykonać w szkole (np. przeprowadzenie wywiadu z dziadkami). W szkole fińskiej dzieci zazwyczaj pracują w zespołach, pod okiem nauczycieli rozwiązując zadania integrujące różne dziedziny wiedzy; tak więc w jednej lekcji może uczestniczyć nauczyciel biologii i geografii, względnie historii i historii sztuki. W Polsce – dzieci muszą opanować pamięciowo wiele faktów z każdego przedmiotu z osobna, choć nie zawsze istnieje korelacja czasowa między tymi przedmiotami. Mało przeciążeni uczniowie fińscy mają czas na to, by podczas snu, spaceru lub swobodnej rozmowy ich umysł mógł 'przetrawić' i uporządkować pozyskane informacje, co po latach zaowocuje innowacyjnymi rozwiązaniami dla dobra ich kraju. Polscy uczniowie – przeciążeni nauką w szkole, na płatnych korepetycjach oraz w domu, uczą się w myśl 'zasady trzech Z': zakuć, zdać, zapomnieć.

Niestety, ta sama zasada funkcjonuje u nas również na wyższych szczeblach nauki, w tym na uniwersytetach, z których wywodzą się nauczyciele. Nie zaskakuje więc fakt, że zawód nauczyciela nie cieszy się prestiżem w społeczeństwie, a uczniowie stwierdzają, że nie mają wsparcia z ich strony. W Finlandii o jedno miejsce na studiach nauczycielskich konkurują 10 osób, a prestiż nauczyciela jest równy prestiżowi lekarza. W grafiku nauczyciela fińskiego jest niewiele godzin lekcyjnych, lecz wiele czasu musi on przeznaczyć na pracę z uczniami wymagającymi dodatkowej pomocy, a jest też czas na ustawiczne samokształcenie i uczestniczenie w różnorodnych kursach w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Nauczyciel fiński jest zwolniony z biurokratycznej sprawozdawczości, natomiast ma wpływ na konstruowanie ramowych programów nauczania, które może samodzielnie modyfikować, dostosowując je do bieżących potrzeb własnych uczniów. System fiński, z którego czerpały liczne kraje europejskie, a obecnie również kraje azjatyckie, zbudował szkołę przyjazną dzieciom, przygotowującą je do życia. System singapurski (od którego ten kraj już odchodzi pod wpływem obserwacji szkół fińskich) oraz dotychczasowy system polski – przygotowują uczniów do egzaminów.

Warto zrewidować nasz system edukacji, by encyklopedyczną (internetową) wiedzę pamięciową zastąpić nauką rozwiązywania problemów i znaleźć czas na prowadzenie z uczniami dyskusji na dręczące ich tematy. Wzorem fińskim, warto odstąpić od stymulowania niezdrowej rywalizacji między uczniami; w każdym uczniu trzeba odszukać jego własny potencjał i zainteresowania, aby pomóc mu znaleźć jego własne miejsce w godnym dorosłym życiu.

BARBARA PŁYTYCZ
biolog, UJ

* <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1442729.wyniki-pisa-2018-i-sukcesy-polskich-gimnazjalistow-najwiekszy-awans-w-historii.html>

Schleicher, A. (2018). *Światowej klasy edukacja. Jak kształtować szkolnictwo na miarę XXI wieku*. Warszawa: Evidence Institute–Związek Nauczycielstwa Polskiego, Wydanie pierwsze; Copyright do polskiego wydania Evidence Institute–Związek Nauczycielstwa Polskiego, 2019.

https://znp.edu.pl/assets/uploads/2019/08/Czytanka-o-edukacji_Edukacja-%C5%9Bwiatowej-klasy_Andreas-Schleicher.pdf

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Janusz Limon, Ewa Lipska, Stanisław Rodziński, Piotr Sztompka, Marta Wyka, Jakub Zakrzewski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Borowski, Andrzej M. Kobos, Piotr Malecki, Marian Nowy – redaktorzy; Adam Korpak, Krzysztof Skórczewski – grafika; Ryszard Otręba – „Galeria PAUzy”; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny; Witold Brzoskowski, Monika Mentel – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31–016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi.